

022/1 SØGNEELVA

FYLKE: Vest-Agder

Kommune: Søgne, Songdalen og Vennesla

Nedbørfelt: 207 km²

Toppunkt: 485 moh.

Utløbspunkt: 0 moh.

Marin grense: 18 moh.

Kraftpotensial: -

SP-kategori: -

Økonomiklasse: -

Naturgeogr. region(er): 16, 17

Søgneelva strekker seg ca 30 km inn i landet mellom Mandal og Kristiansand.

Klimaet må karakteriseres som kystklima selv om indre deler av nedbørfeltet muligens har et noe mer kontinentalt preg. Årsnedbøren er 1404 mm i Mandal. Indre deler mottar imidlertid mer nedbør.

Vassdraget har sitt utspring i et småkupert heilandskap. Her ligger Sognevatnet (ca 0,4 km) og Hagelandsvatnet (ca 0,3 km²). Fra disse vannene renner Sogna sørover. Fra vest slutter Gumpedalselva seg til hovedvassdraget. Ved Stokkeland hvor Sørlandsbanen forlater hoveddalføret, vider dalen seg ut og herfra til utløp renner Søgneelva i rolige meandrer i den vide og flate Songdalen. Elva renner ut i havet ved Tangvall. Vassdraget har flere mellomstore vann hvorav Rossevatnet i sørøst er det største med et areal i underkant av 2 km². Vannet har en uregelmessig strandlinje og strekker seg fra sørøst mot nordvest hvor det slutter seg til hovedelva. De største sidevassdragene ligger øst for hoveddalen. Elva fra Røyrvatnet slutter seg til hovedvassdraget ved Stokkeland. Innløpsbekken til dette vannet kommer fra Hågenvatnet som for tiden er med i et kalkingsprosjekt. Lengst i nord ligger nedbørfeltets høyeste punkt, Ropstadknuten.

Berggrunnen består av grunnfjell, vesentlig gneiser.

Sognevatnet og Hagelandsvatnet er demt opp av morenerygger. Flere steder langs elveløpet finnes det terrassenivåer, og ved munningen av mange små sidedaler ligger det lokalt grusterrasser.

I sør domineres skogsbildet av eik med alm og lind på de gunstigste stedene. Furu vokser på tørre lokaliteter med tynt løsmassedekke. Blåbær- og lågurtdominerte skoger er her vanligst. Nordover i feltet skjer det gradvis en overgang fra eik- til furudominerte skoger, foruten at grana blir vanligere. Helt i nord dominerer fattig fastmattemyr og fukt- og lyngfuruskog.

Bosetningen er knyttet til dalførene med størst konsentrasjon ved utløp og i nedre del av hoveddalføret. Av inngrep i området er det foruten bebyggelse, en rekke veier, jernbane, kraftledninger, flatehogst og mange grustak. I nedre del utgjør kulturmark en stor del av arealet. Hågenvatnet er reservedrikkevannskilde for Kristiansand.

Naturfaglige verdier

Vassdraget har plantegeografisk en interessant beliggenhet i overgangen mellom to plantegeografiske elementer, granskogen i nord og eikeskogen i sør. Dette gjenspeiles både botanisk og ornitologisk. For alle naturfagene har Søgneelva stor typeverdi, mens referanseverdien samlet er noe mindre. Det er ikke vernede vassdrag i nærheten. Lyngdalsvassdraget lenger vest mangler mange av Søgneelvas naturtyper.

Geofag

Lengst nord i nedbørfeltet ligger det markerte morenerygger som stammer fra Yngre Dryas (Ratrinnet). Sør for disse ligger det sandurflater. Sør for Loftsmoen går elva i store meanderbuer avbrutt av kortere tilnærmet rette strekninger. Dagens sedimenttransport er liten. Vassdraget mangler delta. Vassdraget kan sies å være representativt for de litt lengre elvedalene på Sørlandet.

Middels verneverdi **

Botanikk

Vassdraget har stor variasjon i vegetasjonsforhold, spesielt skog- og vannvegetasjon. Floraen er rik og mangfoldig med flere sjeldne forekomster, heriblant en av Norges tre storakforekomster. Objektet er også møtested for flere plantegeografiske elementer. Produktiviteten varierer sterkt. Vassdraget har stor verdi som referanseobjekt. Beliggenhet og stor variasjon i vegetasjon og flora gjør vassdraget velegnet til undervisning.

Meget stor verneverdi ****

Landfauna

Ornitologisk går det en gradient fra høyereliggende barskogdominerte skogarealer til mer kystnære rike løvskoger der blant annet eik er viktig. 142 fuglearter er registrert, hvorav 67 arter antas å hekke. Sognevatnet er i dag fredet som naturreservat. Både ender f.eks. stokkand, krikand og kvinand, men ingen mer krevende arter og vadefugl f.eks. skogsnipe er knyttet til ferskvannslokalitetene i nedbørfeltet. Relativt mange arter av dagrovfugler og ugler er registrert innen nedbørfeltet, men de enkelte bestanders størrelse er ikke kjent. Spettene synes også å være rikt representert.

Hare, bever, rådyr og elg finnes i gode bestander. De nordlige deler antas å huse en av landets tettste elgbestander. For øvrig finnes rev, mink, mår og grevling fast i området. Søgneelv er representativ for kystnære vassdrag på Sørlandet.

Stor verneverdi ***

Vannfauna

Vassdraget har få innsjøer. Med unntak av hovedelvas nedre del, er vassdraget typisk for Sørlandet med lave pH-verdier. Bunndyr- og krepsdyrfaunaen har mange fellestrekk med regionen for øvrig. Nedre del av Søgneelva har på grunn av sin beliggenhet under marin grense, en gunstigere pH og en ferskvannsfauna som er noe forskjellig fra området for øvrig. Fiskefaunaen teller arter som sjørret, ørret, ål og abbor og produksjonen av sjørret betegnes som god. En forholdsvis tett bosetning og en relativt intensiv utnyttelse av elvesletta i nedre del av nedbørfeltet reduserer referanseverdien noe. Vassdraget har liten produksjon av innlandsfisk på grunn av forurensningskader. Hågenvatnet blir i dag kalket.

Stor verneverdi ***

Kulturminneverdier

Ved utløpet og lenger innover Songdalen ligger steinalderboplasser. Funn av flintsigder viser jordbrukstilpasning i denne perioden. Ved utløpet er det funnet en hustuft fra bronsealder, et sjeldent fornminne. Jernalderens gårdsbosetning markeres ved de mange gravhaugene fra fjorden og innover hoveddalføret. Spesielt interessante er runesteinen på prestegården og bygdeborgen ved Tjomsevatnet. På gårdene i hoveddalføret og på de mer spredte småbrukene i heiområdene er det en del eldre bebyggelse. Verdifulle kulturlandskap er knyttet til jordbruksbosetningen i Songdalen med elva som sentralt landskapselement. De gamle tunformene rekketun og klyngetun er best bevart på henholdsvis Kleppland og Stausland. Det er dessuten et betydelig innslag av "Torridalstun" med sammenbygde hus, en tunstype som ble vanlig i Kristiansanddistriktet på slutten av 1800-tallet. Flere hus av typen "den Mandalske stueform" er bevart. I området er det for øvrig en rekke våningshus i empire- og sveitserstil. Et verdifullt og særpreget miljø dannes av Søgne gamle kirke (1604) og prestegården som ble landbruksskole i 1895, med hus fra 1700- og 1800-tallet. I heiområdene finnes rester etter gammel slåttemark, utløer og stakksteder. I Brennåsen lå det fra slutten av 1800-tallet en større vassdrevne mølle, dagens bygning er fra 1930-årene. En omfattende sagdrift har etterlatt seg dammer og ruiner av sager. Den opprinnelig vassdrevne saga på Spikkeland står fortsatt. Søgneelva var fløtningselv. Det finnes rester etter en gammel postvei fra Kristiansand.

Området er rikt på kulturminner som er typiske for distriktet og dekker et langt tidsrom. De kan bl.a. belyse eldre byggeskikk, skogsdrift og ferdsel. Her er opplevelsesrike kulturlandskap og kulturminnene har kunnskapsverdier i lokal og til dels regional sammenheng.

Stor verneverdi ***

Friluftsjnteresser

Opplevelsesmulighetene i området er middels store. Nedbørfeltet er egnet til ulike tradisjonelle friluftslivsaktiviteter. Det brukes som nærfriområde av lokalbefolkningen og hytteiere. De aktivitetene som utøves er fotturer, bading, padling/båtbruk, jakt og fiske og i noen grad skiturer. Bruken av området er middels stor.

Middels verdi **

Landbruksinteresser

Jordbruksdriften langs vassdraget er betydelig. Det totale jordbruksarealet er ca 8.700 da og antall bruk i drift er 81. I øvre del dominerer husdyrbruk basert på grovfor og har her betydning for bosettingen. I nedre deler er husdyrholdet svakere, men her er det store arealer som egner seg svært godt til grønnsak/kornproduksjon. Flom og sein drenering er stedvis et problem. Det er ca 150.000 da produktiv skogmark langs vassdraget, det meste barskog. Avvirkningen er i dag ca 12.000 m³ pr år. Dette volumet kan økes betydelig. Skogarealene har god bonitet, men driftsforholdene er noe vanskelige for deler av vassdraget.

Meget stor verdi ****